

АНТОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Проаналізовано специфіку антонімічних відношень в англomовній терміносистемі лісового господарства. Виокремлено типи антонімічних пар, здійснено класифікацію термінів-антонімів за семантичним і структурним критеріями. Дослідження термінів, утворених на основі семантичних характеристик протиставлення, дає можливість розглянути семантичні значення і поля їх функціонування у галузевій мові.

Ключові слова: антонім, антонімічна пара, семантика, термін, лісова галузь.

Мыкляш Л. Т. Антонимические отношения в англоязычной терминосистеме лесного хозяйства. Проанализирована специфика антонимических отношений в англоязычной терминосистеме лесного хозяйства. Выделены типы антонимических пар, осуществлена классификация терминов-антонимов по критериям как семантики, так и структуры. Исследование терминов, образованных на основании семантических характеристик противопоставления, дает возможность рассмотреть семантические значения и поля их функционирования в отраслевом языке.

Ключевые слова: антоним, антонимическая пара, семантика, термин, лесное хозяйство.

Myklash L. T. Antonymic relations in the English terminology of forestry. It has been analyzed the specifics of antonymic relations in the English terminology of forestry. There have been selected types of antonymic pairs, given their classification according to semantics and structure criteria. An antonym is one of a pair of words with opposite meanings whereas an antonymic pair of words related to each other as opposites can be regarded as a special unit within the semantic system. All antonymic pairs are considered to constitute a semantic field that can be identified through lexical and semantic analysis.

There are three types of pairs with opposite meanings and three semantic categories respectively: *gradable antonyms* (describing something, which can be measured and compared with something else), *complementary antonyms* (which are matter of being either one thing or another), and *directional antonyms* (which express a relationship between two entities by specifying the direction of one relative to the other along some axis). At the semantic level within the English terminology of forestry, complementary antonyms are the most numerous one, the directional and gradable antonymic pairs are less presented respectively. The semantic peculiarities of antonymic pairs are mainly expressed attributively. According to their structure, antonyms may be classified into: *root antonyms* and *derivational antonyms* (having the same roots but different derivational affixes). Structural analysis of terms has demonstrated that opposite meanings of antonymic pairs are mostly expressed by affixes and roots respectively.

The study of antonymic relations, in particular pairs of terms with opposite meanings, promote to examine the semantic aspects which, in its turn, can contribute to terminology research and standardization. The semantic analysis of opposites makes it possible to consider the semantic value and use of antonymic pairs of terms within the field of forestry.

Keywords: antonym, antonymic pairs, semantics, term, forestry.

Відношення між мовними одиницями в лексико-семантичній системі, зокрема антонімічні, є характерними для галузевої термінології, яка становить підсистему загальнонавчальної лексики. Дослідження системних смислових відношень антонімічних термінів англomовної терміносистеми лісового господарства передбачає з'ясування специфіки антонімічних відношень і визначення типів протиставлень, які притаманні англomовній терміносистемі лісового господарства, для класифікації термінів-антонімів.

Метою цієї розвідки є з'ясувати специфіку антонімічних відношень, класифікувати терміни-антоніми, що функціонують в англomовній терміносистемі лісового господарства. Для цього потрібно вирішити такі **завдання**: дослідити характер антонімічних відношень, визначити типи протиставлень і класифікувати терміни-антоніми. **Об'єктом** цього дослідження є терміносистема лісового господарства. **Предметом** публікації є антонімічні відношення в англomовній терміносистемі лісового господарства.

Наукова новизна полягає в дослідженні системних смислових відношень англomовних термінів терміносистеми лісового господарства щодо її системності та функціонування в аспекті антонімічності. Термінологічна проблематика є невід'ємним складником процесу наукової діяльності, зокрема випрацювання термінонолігічної бази концептуального апарату лісового господарства на сучасних світоглядних засадах. **Перспективними напрямками** цієї тематики є подальше дослідження всіх типів парадигматичних відношень у терміносистемі лісового господарства.

З огляду на характер людського мислення, поняття у нашій свідомості закладені парами. Виникнення поняття часто супроводжується появою протилежного йому за змістом [Романова 2012, с. 149]. Серед категорій лексико-семантичного рівня (синонімія, антонімія, гіпонімія тощо) відношення антонімії реалізують функції протиставлення у мові [Литвин

2014, с. 49]. Дослідження антонімічних відношень у мові, зокрема специфіки антонімічних пар, допомагає відслідкувати розвиток семантики спеціальної лексики, що сприяє розв'язанню проблем упорядкування та стандартизації галузевої термінології [Біян 2013, с. 6; Халіновська 2010, с. 366].

З огляду на свою полярну сутність, антонімія виявляє системну єдність елементів у функціонуванні терміносфери [Школьна 2013, с. 121]. Антонімічні відношення сприяють глибшому проникненню в сутність протиставлюваних понять, дають змогу цілісніше та системніше сприймати наукову інформацію [Фецко 2015, с. 89]. Терміни, пов'язані відношеннями протилежності, становлять спеціальну одиницю термінологічної лексики – антонімічну пару, сукупність яких утворює антонімічне мікрополе, яке можна визначити лексико-семантичним аналізом [Романова 2012, с. 150-151]. Антонімами називають лексеми, які мають протилежні значення [Crystal 2002, с. 165].

Антоніми характеризують за *семантичним* та *структурним* критеріями [УМУ 2004, с. 27]. **На поняттєво-семантичному рівні** за характером протилежностей антоніми поділяють на: *контрарні*, *комплементарні* та *векторні*.

Контрарні антоніми позначають два діаметрально протилежні за мірою або ступенем вияву видові поняття певного родового поняття; між його крайніми виявами можливі проміжні ланки. Прикладом цього типу протилежності слугують:

whole-tree harvest (заготівля цілого дерева з верхівкою та гілками) – *long-length harvest* (заготівля довгомірних лісоматеріалів) – *shortwood harvest* (заготівля короткомірних лісоматеріалів / сортиментний спосіб лісозаготівлі на місці зрубу);

hygrophytes (гідрофіти, рослини вимогливі до вологи) – *mesophytes* (мезофіти, середньо вимогливі) – *xerophytes* (ксерофіти, маловимогливі);

immature forest (нестиглий ліс для вирубування) – *mature forest* (стиглий ліс) – *overgrown forest* (перестиглий ліс);

understocked stand (зріджений / розріджений деревостан) – *fully stocked stand* (повнотний деревостан) – *overstocked stand* (загущений деревостан з надмірною повнотою);

uneven-aged stand (багатовіковий / різновіковий деревостан) – *two-aged stand* (двовіковий деревостан) – *even-aged stand* (одновіковий деревостан);

private forest (приватний ліс) – *public forest* (громадський ліс) – *state forest* (державний ліс);

coniferous forests (шпильковий ліс) – *mixed forests* (мішаний ліс) – *deciduous forests* (листяний ліс).

Комплементарні антоніми позначають два взаємодоповнювальні видові поняття, які разом становлять певне родові поняття без проміжних ланок (здебільшого вони можуть бути спільнокореневими):

broad-leaved tree (листяне дерево) – *evergreen tree* (вічнозелене дерево);

closed stand (зімкнений деревостан) – *unclosed stand* (незімкнений деревостан);

commercial wood (ділова деревина) – *unmerchantable wood* (неділова, нетоварна деревина);

coppice forest (низькостовбуровий (поростевий) ліс) – *high-forest* (високостовбуровий ліс з насінневого насадження);

dry wood (суха деревина) – *wet wood* (сира деревина з високим вмістом вологи);

forest area (заліснена площа) – *land area* (суходіл);

land cover (грунтовий покрив) – *forest cover* (лісовий покрив / площа покрита лісом);

forest health (життєздатність (стан) лісу) – *forest disease* (захворювання лісу);

softwoods (досл. *м'які* породи – шпилькові породи) – *hardwoods* (досл. *тверді* породи – листяні породи);

primary conversion (первинне оброблення деревини) – *secondary conversion* (вторинне оброблення деревини);

principal species (головна порода) – *secondary species* (супутня порода);

primarily transportation (первинне транспортування з лісосіки – перевезення від місця звалювання до верхнього складу) – *secondary* transportation (вивезення деревини з верхнього складу (автолісовозом, вузькоколіійною залізницею або водними шляхами);

slow growing species (повільноростучі породи) – *fast growing species* (швидкоростучі породи);

intolerant species (світловибагливі види) – *tolerant species* (невибагливі до світла / тіневитривалі види);

shade intolerant (світловибагливий) – *shade tolerant* (тіньовитривалий);

poor soil (бідний ґрунт) – *rich soil* (багатий ґрунт);

open season (сезон полювання) – *closed season* (сезон, коли полювання заборонене);

native species (місцеві породи) – *introduced species* / *non-native species* (інтродуковані породи);

forest growth (приріст лісу) – *forest loss* (втрата лісу);

diffuse porous wood (розсіяносудинні породи деревини) – *ring-porous wood* – кільцесудинні породи деревини.

Векторні антоніми позначають дві протилежно спрямовані або взаємно зворотні дії, явища, ознаки, відношення тощо. Прикладом цього типу протилежностей слугують пари:

forestation (заліснення) – *deforestation* (зnelіснення);

forested area (лісова, заліснена площа) – *non-forested area* (нелісова (невкрита лісом) площа);

closed stand (зімкнений деревостан) – *unclosed stand* (незімкнений / розріджений деревостан);

germination (проростання) – *dieback* (відмирання);

loading (завантаження деревини) – *unloading* (розвантаження деревини);

upper landing (верхній склад коло місця зрубу) – *lower landing* (нижній склад);

upper branches (верхні гілки) – *lower branches* (нижні гілки).

Цікавою з семантичного погляду є також векторна антонімічна пара *climbing* ↔ *creeping*. Порівняймо: *climbing plants* – виткі рослини, які звиваються догори (*climb* – витися ввверх, в'ються догори), *creeping plants* – повзкі рослини, які стеляться поверхнею (*creep* – повзати). У представлених парах термінів лісового господарства на поняттєво-семантичному рівні антонімічність термінів головно визначається: загальнолексичними складниками, здебільшого атрибутивними: *dry* ↔ *wet*; *hot* ↔ *cold*; *upper* ↔ *lower*; *primary* ↔ *secondary*; *principal* ↔ *secondary*; *slow* ↔ *fast*; *soft* ↔ *hard*; *open* ↔ *closed*.

З погляду **структури** будемо розрізняти антоніми за способом словотворення: *афіксальні* та *кореневі*. Антоніми **афіксального словотворення** виражають значення протилежності за допомогою афіксальних морфем:

а) через префікси заперечного чи протилежного значення (*a-*; *de-*; *non-*; *un-*; *in-*; *up-*; *sub-*): *biotic* (живий, життєвий) – *abiotic* (неживий, абіотичний);

aerobic (аеробний, кисневий) – *anaerobic* (безкисневий, анаеробний);

foliation (утворення (наявність) листя) – *defoliation* (опадання (втрата) листя, дефоліація);

woody (деревний) – *non-woody* (недеревний);

tolerant species (витривалі види) – *intolerant species* (вибагливі види);

loading (завантаження деревини) – *unloading* (розвантаження деревини);

species (порода, вид) – *subspecies* (різновид порід рослин, підвид тварин);

б) через протиставні / зіставні префікси (*in-* / *over-*; *under-* / *over-*):

immature stand (нестиглий/ незрілий, неспілий/ деревостан) – *overmature stand* (перестиглий /перестійний, перестоялий/ деревостан);

understory (підлісок, підріст) – *overstory* (верхній ярус рослинності);

в) через протиставлення безпрефіксного слова префіксальному:

limb (гілка, сук) – *delimiting* (обрізування гілок), *delimber* (гілкозріз);

root (вкорінюватися) – *uproot* (корчувати пні).

Антоніми кореневого словотворення виражають значення протилежності через корені: перша морфема за місцем є означенням до другого корення. Такий тип термінів-антонімів може утворюватися через **комбінування спільних і диференційних лексем**:

softwoods (шпилькові) – *hardwoods* (листяні);

lowland (низовина) – *highland* (узгір'я, нагір'я) / *upland* (високогірний, нагірний, гірський);

longwood (довгомірний сортимент / довгомір) – *shortwood* (короткомірний сортимент / короткомір).

З огляду на **кількість складових частин** можна виокремити *композиції*, тобто двокомпонентні та багатокомпонентні терміносполуки. Прикладом композицій з антонімічними відношеннями служать такі пари:

uneven-aged stand (багатовіковий / різновіковий деревостан) – *two-aged stand* (двовіковий деревостан) – *even-aged stand* (одновіковий);

short-length logging (сортиментний спосіб лісозаготівлі) – *long-length logging* (заготівля довгомірних лісоматеріалів).

diffuse porous wood (розсіяносудинні породи деревини) – *ring-porous wood* (кільцесудинні породи деревини);

slow growing species (повільноростучі породи) – *fast growing species* (швидкорослі породи);

crown thinning (верхове проріджування) – *low thinning* (низове проріджування).

Спостерігаємо також одиничні випадки існування антонімічних відношень між синонімічними термінами. Антонімічні пари, які утворюють мікросистему, пов'язуються з мікросистемою синонімічного ряду. Прикладом слугують антонімії таких синонімічних пар:

annual growth = annual increment (річний приріст) – *annual harvest = annual cut (cutting) = annual felling* річний обсяг лісозаготівлі (вирубубання);

primary species = principle species – *secondary species = subsidiary species* (супутні породи з огляду на оцінку деревини щодо якості порід, розміру та господарської цінності);

cold deck (склад лісоматеріалів у лісі, розрахований на відносно довге зберігання (поки не буде відтрельовано всю деревину з лісосіки) – *hot deck = hot landing* (тимчасовий відвантажувальний склад).

Деякі дії, процеси з протилежною спрямованістю або взаємозворотністю можуть утворювати пари термінів, які називають **векторними**. Прикладом цього типу протилежностей слугують такі пари: *foliation* (утворення (наявність) листя) – *defoliation* (опадання (втрата) листя, дефоліація); *forestation* (залісення) – *deforestation* (зnelісення); *root* (вкоріюватися) – *uproot* (корчувати пні).

Висновки. Англійській терміносистемі лісового господарства притаманні антонімічні відношення термінів, що відображають поняттєві протиставлення за певною ознакою. Дослідження антонімічних понять допомагає побачити системність термінолексики через зіставлення їх значень. На рівні семантики, найчисленнішими є комплементарні антонімічні пари, менше представлені – векторні, і найменше – контрадикторні. Семантична поляризація термінолексики в антонімічних парах виявляється здебільшого атрибутивно. Структурний аналіз термінів дає змогу побачити, що серед термінів-словосполучень спостерігаємо антонімічні пари, що виражають свою семантичну протилежність шляхом афіксального чи кореневого словотворення.

Література

Англо-український словник лісотехнічних термінів = English-Ukrainian Dictionary of Forestry and Forest Engineering Terminology / Леся Миклаш, Богдан Магура; за заг. ред. Ю. Бігуна. – Львів : Каменяр, 2013. – 124 с.

Біян Н.Р. Антонімічні терміни галузі туризму в англійській мові / Н.Р.Біян // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Філологічна". – 2013. – Вип. 36. – 2013. – С. 6-10.

Литвин О. Л. Лексичне наповнення категорії антонімії (за даними англійських лінгвістичних праць) / О. Л. Литвин // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – № 64. – С. 49-54.

Романова О. Антонімічні відношення в українській швацькій термінології / Оксана Романова // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології". – 2012. - № 733. – С.149- 154.

- Українська мова: Енциклопедія / Редк.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
- Фецко І. М. Термінологія музейництва: формування, системно-структурна організація, термінотворення : дис. канд. філ. наук : 10.02.01. – Львів. нац. ун-т імені Івана Франка / І. Фецко. – Львів, 2015. – 611 с.
- Халіновська Л. А. Явище антонімії в авіаційній термінології / Л. Халіновська // Науковий вісник Волин. Нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2010. – С. 366–369.
- Школьна Н. О. Синонімія і антонімія сучасної німецької фахової мови промислової автоматизації / Н. О. Школьна // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Сер. : Філологічна. – 2013. – Вип. 39. – С. 119-121.
- Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language / D. Crystal. – 2 ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 566p.

УДК 811.111'42:808.51:35.075.31(7/8)

НИКОНОВА В. Г.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ І КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ «ІДЕАЛЬНОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА» В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У статті розкрито імідж президента США Барака Обами, яким він постає у його політичних промовах, шляхом аналізу вербальних засобів створення іміджу президента в американському політичному дискурсі у дискурсивному, лінгвокогнітивному і комунікативно-когнітивному аспектах. На дискурсивному рівні визначено комплексний екстралінгвальний контекст, який обумовлює процеси породження й інтерпретації текстів політичних промов президента, і встановлено специфіку змістово-сислової організації політичних промов Б.Обами. На лінгвокогнітивному рівні систематизовано номінативні засоби створення іміджу президента Б.Обами і виокремлено топікальну лексику, яка актуалізує зміст політичних промов. На комунікативно-когнітивному рівні імідж президента Б.Обами представлено як сукупність змістових атрибутів, які формуються в когнітивному середовищі адресата в результаті дії когнітивних механізмів консонансу, дисонансу і максимізації релевантності.

Ключові слова: імідж, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, когнітивний механізм, консонанс, дисонанс, максимізація релевантності, змістовий атрибут.

Никонова В. Г. Лингвокогнитивные и коммуникативно-когнитивные стратегии формирования имиджа «идеального политического лидера» в англоязычном медиадискурсе. В статье рассмотрен имидж президента США Барака Обамы, каким он предстает в его политических речах, путем анализа вербальных средств создания имиджа президента в американском политическом дискурсе в дискурсивном, лингвокогнитивном и коммуникативно-когнитивном аспектах. На дискурсивном уровне определен комплексный экстралингвистический контекст, который обуславливает процессы порождения и интерпретации текстов политических речей президента, и установлена специфика содержательно-смысловой организации политических речей Обамы. На лингвокогнитивном уровне систематизированы номинативные средства создания имиджа президента Б. Обамы и выделена топикальная лексика, которая актуализирует содержание политических речей. На коммуникативно-когнитивном уровне имидж президента Обамы представлен как совокупность смысловых атрибутов, которые формируются в когнитивной среде адресата в результате действия когнитивных механизмов консонанса, диссонанса и максимизации релевантности.

Ключевые слова: Имидж, коммуникативная стратегия, коммуникативная тактика, когнитивный механизм, консонанс, диссонанс, максимизация релевантности, смысловый атрибут

Nikonova V. H. Linguo-cognitive and Communicative-cognitive Strategies in Shaping the Image of the "Ideal Political Leader" in English Mediadiscourse. This article aims at defining the image of U.S. President Barack Obama by analyzing his political speeches and verbal means of President's image creation in American political discourse in discursive, linguo-cognitive and communicative-cognitive aspects. At the discourse level the complex extralingual context that determines processes of generating and interpreting President's political speeches is discovered, and content and structural peculiarities of Barack Obama's political speeches are singled out. At the linguo-cognitive level the nominative means of President Barack Obama's image creation are systematized, and the topical vocabulary that determines the content of the discursive topically marked contexts is identified. At the communicative-cognitive level the image of President Barack Obama is presented as a set of sense attributes that are formed in the cognitive system of the addressee as a result of the cognitive mechanisms of consonance, dissonance and relevance maximization.

Key words: image, communication strategy, communication tactic, cognitive mechanism, consonance, dissonance, relevance maximization, sense attribute.

Із зростанням інтересу громадськості до політичних процесів у світі, ростом значущості політичної комунікації в суспільстві, що є об'єктом вивчення психології ([Вознесенська 2003; Доценко 1997; Cottam 2010; Schudson 1997] та ін.), і розвитком політології ([Арабаджиев 2006; Бебик 1996; Зубрицька 2005; Хомуленко 2005] та ін.), соціології ([Конечкая 1997; Habermas 1984] та ін.) та іміджмейкінгу ([Барна 2008; Вылегжанин 2008; Денисюк 2006; Корнієнко 2009; Lippmann 1928] та ін.) як наук чимала увага аудиторії прикута до промов політичних лідерів ([Andersen 2008; Charteris-Black 2005] та ін.), які